

Latvijas Republikas  
Zemkopības ministrijai  
ilze.silamikele@zm.gov.lv; pasts@zm.gov.lv

Kopija:  
Vides konsultatīvajai padomei  
vkp@varam.gov.lv

Rīgā, 14.11.2025.

## **Par Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādnēm 2026.-2050. gadam**

Mēs, Latvijas Universitātes pētnieki, kas strādā ar ainavekoloģijas, klimata un cilvēka-vides attiecību jautājumiem vairākos starptautiskos un nacionālos projektos, esam iepazinušies ar sabiedriskajai apspriešanai nodotajām Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādnēm 2026.-2050. gadam (turpmāk – Pamatnostādnes) un vēlamies sniegt savu ekspertīzē balstīto viedokli.

Lai gan Pamatnostādņu dokumentā ir uzsvērti mežu loma klimata mērķu sasniegšanā, tajā nav integrēts ūdens dimensijas skatījums – ne no baseinu pārvaldības, ne no hidroloģiskās noturības, ne no ūdens kvalitātes un ekosistēmu pakalpojumu perspektīvas, ne no klimata pārmaiņu radīto risku mazināšanas. Mežs tiek aplūkots galvenokārt kā koksnes resurss, nevis kā būtiska ūdens aprites, gruntsūdeņu uzlādes, ūdens aiztures un upju ekoloģijas sastāvdaļa.

Ņemot vērā LU pētnieku uzkrātās zināšanas, kā arī ar ūdeņiem saistīto projektu atziņas un pētniecības virzienus<sup>1</sup>, rekomendējam Pamatnostādnēs iestrādāt turpmāk minētos uzlabojumus.

### **1. Integrēt Pamatnostādnēs mežu ūdens aiztures un hidroloģiskās regulācijas funkcijas**

Pamatnostādnes pašlaik neparedz mērķus, kas saistīti ar veselīgu mežu ekosistēmu spēju:

- aizturēt un uzglabāt ūdeni,
- regulēt noteci,
- stabilizēt gruntsūdeņus,
- samazināt plūdu un sausumu risku,
- filtrēt un mazināt barības vielu nokļūšanu ūdenstecēs.

Priekšlikums iekļaut skaidrus mērķus ūdens aiztures un hidroloģiskās noturības uzlabošanai, piemēram:

- noteikt indikatorus augsnes mitruma, pazemes ūdeņu atjaunošanās un noteces stabilitātes monitoringam;
- paredzēt pasākumus mežu struktūras dažādošanai, kas mazina strauju noteci (nobiras, kritālas, atmirusī koksne);

---

<sup>1</sup> Pašlaik ar ūdeņiem saistīti projekti: Ūdeņu kultūras: transformatīva pieeja ilgtspējīgām cilvēka un vides attiecībām (FLPP) un CREATE “*Cross-REalm modelling and assessment of Aquatic ecosystem services: Towards a science-based design of nature-based solutions to tackle Eutrophication*” (Water4all)

- atjaunot dabisko hidroloģisko režīmu mitrājos un purvainos mežos, kā arī izveidot mežu buferjoslas ap ūdeņiem.

## **2. Pārskatīt meliorācijas sistēmu lomu un mērķus**

Dokumentā meliorācija minēta tikai kā infrastruktūras uzturēšanas vajadzība, bet nav analizēta tās ietekme uz hidroloģisko režīmu, oglekļa apriti, upju baseinu dinamiku un ekosistēmām.

Priekšlikums:

- izstrādāt meža meliorācijas pārorientāciju no “ūdens novadīšanas” uz “ūdens regulēšanas” funkciju;
- noteikt teritorijas, kur meliorācijas renaturalizācija ir vēlama (piem., degradēti purvi, upju palienes, ūdens barošanās zonas);
- attīstīt regulējamo meliorāciju (vārsti, aiztures), kas ļauj stabilizēt gruntsūdeņus sausuma periodos.

## **3. Stiprināt mežu nozīmi upju baseinu pārvaldībā**

Pamatnostādnēs nav sasaistes ar Upju baseinu apsaimniekošanas plāniem, ne ar ES Ūdens pamatdirektīvas (2000/60/EK) mērķiem.

Priekšlikums:

- mežu apsaimniekošanu skatīt baseinu līmenī, nevis tikai īpašumu robežās;
- integrēt mežu struktūru un ciršanas intensitāti kā faktoru, kas ietekmē upju ekoloģisko kvalitāti, barības vielu noplūdi, sedimentu veidošanos un bāznoteci;
- noteikt bufermežus gar mazajām upēm, pietekām un grāvjiem: minimāli 30-100 m (atkarībā no reljefa un augsnes).

## **4. Ūdens cikla (mazā un lielā cikla) atjaunošana mežu ainavā**

Pamatnostādnes neparedz rīcības, kas atjaunotu:

- iztvaikošanas-nokrišņu atgriezeniskos ciklus,
- mikroklimata stabilitāti.

Priekšlikums:

- iekļaut meža struktūras dažādošanu kā pielāgošanās pasākumu klimata pārmaiņām (ne tikai bioloģiskās daudzveidības mērķu īstenošanai);
- noteikt mērķi atjaunot meža mitruma režīmu platībās ar tālīzpētes novērojumiem konstatētu pārmērīgu izžūšanu;
- ierobežot lielapjoma kailcirtes hidroloģiski jutīgās teritorijās.

## **5. Mazo upju un grāvju ekoloģiskā renaturalizācija**

Pamatnostādņu projektā nav izvērtēts mazo ūdensteču – t.sk. mazo upju un meliorācijas grāvju – ekoloģiskais stāvoklis un to nozīme mežu un upju baseinu hidroloģijā. Tomēr tieši šīs ūdenstes ir:

- primārais ūdens savākšanas un novadīšanas tīkls, kas nosaka baseinu hidroloģisko režīmu;
- visjutīgākās pret mežizstrādes ietekmēm, tai skaitā sedimentāciju, barības vielu noplūdi un termālā režīma izmaiņām;

- izšķirošas bāznoteces uzturēšanai, nodrošinot ūdens pieplūdumu lielākām upēm sausuma periodos;
- būtiskas palieņu ekosistēmām, kuras klimata pārmaiņu apstākļos kļūst arvien ievainojamākas.

Priekšlikums:

- paredzēt mērķprogrammu mazo upju, strautu un meliorācijas grāvju renaturalizācijai meža zemēs, balstoties uz ekosistēmu pakalpojumu pieejas principiem;
- noteikt minimālās mežizstrādes buferjoslas.

## **6. Integrēt ūdens kvalitātes mērķus mežsaimniecības politikā**

Pamatnostādnes neparedz rādītājus vai pasākumus, kas attiecināmi uz:

- upju un gruntsūdeņu kvalitāti,
- barības vielu noplūdi,
- sedimentācijas kontroli.

Priekšlikums:

- noteikt ūdens kvalitātes indikatorus mežu apsaimniekošanā (N, P notece, duļķainība, organiskās vielas);
- sasaistīt mežizstrādes intensitāti ar baseinu vides mērķiem (ES Ūdens pamatdirektīva);
- noteikt ierobežojumus vai aizliegumu kailcirtēm hidroloģiski jutīgās upju baseina daļās (piemēram, augšteču un avotu zonās), lai novērstu strauju ūdens kvalitātes pasliktināšanos un sedimentāciju.

## **7. Ūdens kā ekosistēmu pakalpojuma integrācija**

Pamatnostādnes ekosistēmu pakalpojumu kontekstā fokusējas galvenokārt uz meža materiālajiem resursiem (koksnes ieguvu un tās pielietojumu), taču nepietiekami atspoguļo tos ekosistēmu pakalpojumus, kas saistīti ar ūdens apriti un ūdens režīma regulāciju. Šie pakalpojumi ir būtiski gan mežu ekoloģiskajai funkcionēšanai, gan klimata noturībai plašākā ainavā.

Priekšlikums paplašināt Pamatnostādnes ietverto ekosistēmu pakalpojumu loku, iekļaujot un mērķtiecīgi attīstot:

- ūdens aizturi lokāli (plūdu un sausuma riska mazināšana);
- filtrēšanas un ūdens attīrīšanas funkcijas (samazinot barības vielu un sedimentu noplūdi ūdenstecēs);
- upju un mazo ūdensteču bāznoteces uzturēšanu, kas ir īpaši svarīgi mazajām upēm klimata pārmaiņu apstākļos;
- mitruma un mikroklimata regulāciju (karstuma viļņu mazināšana, mitruma režīma stabilizēšana).

Šie ekosistēmu pakalpojumi ir kritiski gan klimata pielāgošanās pasākumiem, gan ūdens kvalitātes un hidroloģiskās stabilitātes nodrošināšanai lauksaimniecības teritorijās, apdzīvotās vietās un visā upju baseinā.

## **8. Klimata pielāgošanās sadaļā iekļaut hidroloģisko risku mazināšanu**

Pamatnostādņu klimata pielāgošanās sadaļā meži aplūkoti galvenokārt biotisko un abiotisko faktoru kontekstā (kaitēkļi, slimības, vētras), taču nav izvērtēti ar ūdens režīma izmaiņām saistītie riski, kas klimata pārmaiņu apstākļos kļūst par vieniem no būtiskākajiem.

Priekšlikums iekļaut pasākumus, kas mazinātu:

- sausuma risku (ūdens aiztures atjaunošana),
- lokālu plūdu risku (meža struktūras papildināšana ar hidroloģiski noturīgiem elementiem),
- karstuma un kailsala radīto stresu, nodrošinot stabilāku aizturētā mitruma un augsnes ūdens pieejamību gan vegetācijas periodā, gan aukstajā sezonā).

## **9. Saskaņot pamatnostādnes ar Upju baseinu apsaimniekošanas plāniem**

Pamatnostādnes šobrīd pilnībā ignorē upju baseinu pārvaldības sistēmu.

Priekšlikums:

- dokumentā integrēt atsauci uz Upju baseinu apsaimniekošanas plāniem un Latvijas daudzlīmeņu ūdens politiku,
- izveidot mehānismus mežu apsaimniekošanas pasākumu koordinācijai ar upju un ezeru stāvokļa uzlabošanu.

Anita Zariņa  
/\*e-paraksts/

Dokumentu sagatavoja:

Anita Zariņa, Dr.geogr., asociētā profesore

Ivo Vinogradovs, PhD, vadošais pētnieks

Agrita Briede, Dr.geogr., profesore

Anda Ruskule, Dr.geogr., vadošā eksperte

Latvijas Universitāte, Eksakto zinātņu un tehnoloģiju fakultāte, Ģeogrāfijas nodaļa